

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Людмил Найденов, Икономически университет – Варна, (научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“), член на научно жури в процедура за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в СА „Д. А. Ценов“ – Свищов на докторант Мартин Яворов Бакърджиев по докторска програма „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка (Финанси)”

Изготвил становището: доц. д-р Людмил Василев Найденов

Автор на дисертационния труд: Мартин Яворов Бакърджиев

Тема на дисертационния труд: „Устойчивост и предприемачество в корпоративното управление”

Настоящото становище е изготвено съобразно изискванията на съществуващия Закон за развитие на академичния състав, Правилника за неговото приложение и Правилника за развитие на академичния състав в СА „Д. А. Ценов“ - Свищов.

I. Общо представяне на дисертационния труд

1. Обект, предмет и обем на изследването

Обект на изследването е „въздействието на устойчивите практики върху стойността на фирмата в контекста на съвременното корпоративно управление“ (с. 8). За предмет на разработката са изведени конкретните механизми, чрез които интеграцията на екологични, социални и управленски инициативи (в т.ч. при производството на полилактична киселина от царевица) влияе върху корпоративната стойност, рентабилността и върху дългосрочната конкурентоспособност на компаниите. *Обектът и предметът на изследването са формулирани удачно и са в съответствие с анализа в основния текст.*

Общият обем на дисертационния труд е 224 страници, от които 173 са основен текст, 22 - увод и заключение, 29 - заглавна страница, съдържание, списък на използваната литература, индекси на фигури и таблици. В основния текст са включени 14 таблици и 7 фигури.

Обемът на разработката е съобразен с поставените цели и задачи и достатъчен за тяхното убедително постигане.

2. Структура

Запознаването с дисертационния труд показва, че в структурно отношение същият съдържа четири основни части, въведение, заключение, списък на използваната литература и индекси на фигурите и таблиците. Структурата е логична, съобразена с целите и задачите на изследването и представлява много добра основа за тяхното постигане. Формулираната изследователската теза намира израз в твърдението, че „интеграцията на устойчиви практики в корпоративното управление допринася както за намаляване на екологичните вреди, така и за повишаване на дългосрочната икономическа стойност на компаниите” (с. 6). Тя (изследователската теза) е достатъчно амбициозна (подходяща за дисертационен труд) и коректно отразява съдържанието и приносните моменти в разработката.

Глава първа изгражда теоретичната рамка на устойчивостта като единство между икономически, социални и екологични измерения, проследявайки еволюцията ѝ от доклада „Нашето общо бъдеще“ до съвременните интерпретации. Разгледани са приложенията на икономическата, социалната и екологичната устойчивост в ключови сектори като енергетика, кръгова икономика, финансови пазари, образование и земеделие. Идентифицирани са основните предизвикателства и е подчертана взаимозависимостта между трите измерения чрез концепцията за тройния резултат (Triple Bottom Line).

Глава втора акцентира върху корпоративното управление, като проследява развитието от класическия финансов подход към интегрирането на ESG фактори. Систематизирани са финансовите и нефинансовите елементи на корпоративната стойност, в т.ч. рентабилност, ликвидност, репутация, CSR и екологична ангажираност. Показано (с данни и примери) как устойчивостта влияе върху стойността на фирмата чрез намаляване на риска, повишаване на ефективността и разширяване на пазарните възможности.

Глава трета представя PLA, разглеждайки технологичния процес, екологичните предимства и пазарните приложения. Анализирани са икономическите, социалните и екологичните ефекти от използването на царевичка като суровина, в т.ч. добавена стойност за фермерите и намаляване на

въглеродния отпечатък. Извършен е сравнителен анализ между PLA и традиционните пластмаси, който показва потенциала на PLA, но и зависимостта му от технологии, политики и инфраструктура.

Глава четвърта изгражда цялостната емпирико-методологична рамка, чрез която (с помощта на финансово моделиране, сценариен анализ и инвестиционна оценка) се изследва доколко PLA може да генерира корпоративна стойност. Анализът показва, че проектът е икономически жизнеспособен, а включването на въглеродното ценообразуване значително усилва неговата рентабилност. Демонстрира се как устойчивите технологии могат да бъдат превърнати в конкретни финансови резултати и стратегически предимства за бизнеса.

3. Литература и приложения

В дисертационния труд се използва широка база от чуждестранни литературни източници (общо 364 бр.). Следователно докторантът стъпва върху *богат набор от теоретични разработки, документи и данни*. В разработката отсъстват приложения, свързани с проблематиката на основното изложение. Присъстват Декларация за оригиналност и достоверност и Справка за съответствие с националните изисквания по Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Р. България.

II. Преценка за формата и съдържанието на дисертационния труд

1. Преценка на актуалността и разработеността на изследвания в дисертацията научен проблем

В условията на засилващи се екологични и социални предизвикателства корпоративното управление се превръща в ключов механизъм за постигане на икономическа устойчивост. Съвременните управленски модели все по-често включват ESG принципи, които отразяват способността на предприятията да създават стойност при спазване на екологични и социални стандарти. Устойчивостта се утвърждава като стратегически фактор за конкурентоспособност, достъп до капитал и корпоративна репутация. Предвид посоченото, *актуалността на дисертационния труд е безспорна*. Анализираният в разработката казус с производството на биопластмаси (по-

специално полилактична киселина – PLA) е допълнителен аргумент, илюстриращ новаторския характер на изследването. Казусът доказва как управленските решения, основани на устойчиви иновации, могат да съчетават икономическа ефективност с отговорност към околната среда и обществото.

Дисертационният труд е разработен много добре, *отговаря на основните предпоставки за качествена научна разработка и на минималните национални изисквания, свързани с процедурата за придобиване на ОНС „доктор“*. В основното изложение са застъпени както теоретични, така и методологически и практико-приложни аспекти.

2. Мнение за езика и инструментариума на дисертационния труд

Докторантът е добре запознат със степента на разработеност на засегнатите от него проблеми в специализираната икономическа литература, както и със съвременните достижения в областта на корпоративното управление. В тази връзка следва да се подчертае, че *използваният в разработката език (стил) е научен*, липсват двусмислени твърдения, аргументите, на които се базира докторант Мартин Бакърджиев, са изведени след извършен анализ. Резултатите от научното изследване са оформени и представени разбираемо.

Методологичният инструментариум се базира на смесен изследователски подход. Количественият компонент включва: финансово моделиране чрез NPV, IRR, период на изплащане и ROI; иконометричния метод Difference-in-Differences (DiD) с Tobin's Q; анализи на чувствителността при три сценария; оценка на жизнения цикъл (LCA) по ReCiPe 2016, интегрирана с DCF валуация чрез carbon pricing (€80–120/тон CO₂). Качественият компонент обхваща систематичен литературен обзор, тематичен анализ и казусни изследвания. Изследователският подход е концептуално и методологично обоснован чрез интегрирането на интердисциплинарни стратегии, които кореспондират със спецификата на устойчивото развитие и със изискванията за емпирична валидност. Анализираните данни са систематизирани на база официална статистическа информация (Bloomberg, Thomson Reuters, Eurostat, FAO, доклади на European Bioplastics, Европейската комисия и ООН, както и корпоративни ESG отчети) и представляват надеждна основа за направените изводи и предложения.

3. Мнение доколко авторефератът отразява точно и пълно труда

Авторефератът следва структурата и съдържанието на дисертационния труд, отразява неговите достойнства и отговаря на стандартите за съставяне на автореферат. На последната страница е приложена декларация за оригиналност.

4. Публикации по темата на дисертационния труд

Списъкът с публикации на докторанта включва две студии и две статии (едната под печат). Студиите са публикувани в Годишен алманах „Научни изследвания на докторанти на СА „Д. А. Ценов – Свищов“ и в „Научен атлас“. Публикациите са по темата на дисертацията, което изпълнява изискването за осигуряване на публичност на резултатите от научните изследвания на докторанта, а като количество *покриват минималните национални изисквания за придобиване на ОНС „доктор“ в професионално направление 3.8. „Икономика“*.

5. Оригиналност на научния продукт и нормативно съответствие

Дисертационният труд се отличава с подчертано авторово присъствие. Не е констатирано или установено плагиатство (в съответствие с представения от СА „Д. А. Ценов“ резултат от проверка със специализиран софтуер - StrikePlagiarism), което дава основание да се заключи, че той е *оригинално дело* на докторанта.

Докторант Мартин Бакърджиев *изпълнява* минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 на ЗРАСРБ и съответно по чл. 24, ал. 1 на ПП на ЗРАСРБ.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертацията

1. Наличие на нови научни идеи и резултати с мнение за тяхната значимост

Приемам посочените от докторанта научни и научно-приложни приноси. Постигнати са резултати както в общотеоретичен, така и в практико-приложен аспект. Същите се отличават с несъмнена *значимост*. Основните приносни моменти могат да се обобщят по следния начин:

Първо, разработена е интегрирана теоретико-аналитична рамка за изследване на връзката между устойчивостта и корпоративната стойност. Рамката обединява концепции като Triple Bottom Line, теорията на заинтересованите страни, споделената стойност, корпоративната социална отговорност и ESG стандартите. По този начин устойчивостта е разгледана като

управленски и финансово значим фактор, влияещ върху риска, разходите, репутацията и достъпа до капитал.

Второ, формулиран е количествено обоснован триканален модел за въздействието на устойчивите практики върху корпоративната стойност. Моделът демонстрира, че устойчивостта създава стойност чрез намаляване на цената на капитала (ESG-adjusted WACC), повишаване на оперативната ефективност и реализиране на премия при пазарната оценка, като интегрира LCA и DCF чрез въглеродно ценообразуване. Това е ключов методологичен принос, който превръща абстрактните ESG аргументи в измерими финансови параметри.

Трето, извършен е задълбочен анализ на полилактичната киселина (PLA) като устойчива индустриална иновация и икономически казус с управленско значение. PLA е изследвана не само като технологична алтернатива на традиционните пластмаси, но и като материал, който трансформира бизнес модела, пазарната репутация и инвестиционната привлекателност на компаниите. В този контекст е обоснована и стратегическата роля на царевичката като суровинна база, създаваща добавена стойност за селскостопанските общности.

Четвърто, разработен е приложим инвестиционно-финансов модел за оценка на устойчиви индустриални проекти, демонстриран чрез производствена инсталация за PLA с капацитет 20 000 тона годишно. Моделът включва NPV, IRR, MIRR, PI, break-even анализ, моделиране и оценка на чувствителността. Интегрирано е и въглеродното ценообразуване, което превръща екологичните ползи във финансово измерим ефект. Предложената аналитична рамка може да се адаптира и използва за оценка на други зелени технологии и биоматериали, което ѝ придава значима практическа стойност.

IV. Критични бележки, препоръки и въпроси

Позволявам си да отправя *две препоръки*. Дисертационният труд включва препратки към регулаторни и финансови мерки за интегриране на устойчивостта в корпоративните стратегии. Препоръчително е същите по-тясно да се обвържат с емпиричните резултати и да се приоритизират. Второ, в увода е налице известно терминологично несъответствие при представянето на връзката между КСО и финансовите резултати, чието отстраняване би допринесло за прецизността на текста.

Бих желал да формулирам и *един въпрос* към докторанта. Кои от елементите на предложеното триканално моделно решение (ESG-adjusted WACC; увеличаване на оперативния марж; премия при оценяване) могат да се имплементират в други индустрии и кои са специфични за биополимерите?

V. Обобщена оценка на дисертационния труд и заключение

Представеният за рецензиране дисертационен труд отговаря на утвърдените за изготвяне на подобно изследване научни и технически изисквания и е в съответствие с наукометричните критерии за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“ в областта на социалните, стопански и правни науки.

Авторът демонстрира умение адекватно да изяснява свързани с корпоративното управление и икономическата устойчивост теоретични постановки, да прави аргументирани изводи и обосновани предложения. Съобразената с основната изследователска теза структура на дисертационния труд, прецизният анализ, аргументираните изводи и обобщения ми дават основание да предложа на членовете на уважаемото Научно жури да дадем своя **положителен вот за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на Мартин Яворов Бакърджиев** по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност "Финанси, парично обращение, кредит и застраховка (Финанси)".

Варна, 20.05.2026 г.

Изготвил становището:.....

(Доц. д-р Людмил Найденов)